

BLIŹNI (833) *ai*

bliźni (495), **blizni** (108), **blizny** (93), **bliźni** (60), **blizny** (51), **bliźny** (19), bliźni *a.* bliźny (4), blizni *a.* blizny (3); bliźni *BierEz* (2), *KromRozm II* (3), *KromRozm III*, *BielKom* (4), *LubPs* (21), *RejWiz* (7), *RejZwierz* (2), *OrzQuin* (3), *RejAp* (16), *GórnDworz*, *HistRzym* (5), *RejPosWiecz*², *RejPosWiecz*³ (13), *GrzegŚm*, *HistLan*, *RejZwierc* (17), *WujJudConf* (4), *RejPosRozpr* (4), *RejPosWstaw* (5), *BudNT*, *CzechRozm* (15), *ReszPrz* (2), *ReszHoz* (8), *ReszList* (3), *ArtKanc* (11), *Phil* (2), *KochPij* (2), *GrabowSet* (2), *LatHar* (11), *WysKaz*, *SarnStat* (2), *CzahTr*; blizni *OpecŻyw* (6), *Mymer*¹, *TarDuch*, *KlosAlg* (2), *RejRozpr*, *SkarJedn*, *GórnRozm*; bliźni *BierRaj*; bliźny *MurzHist* (2), *MurzNT* (4), *UstPraw*, *ZapKościer*; bliźny *WujJud*, *KochPs* (2), *SiebRozmyśl* (2); bliźni : blizni : blizny : bliźni : bliźny : *LibLeg* (- : 5 : 4 : - : 1), *PatKaz III* (- : - : 3 : 2), *BielŻyw* (- : 1 : 1), *WróbŻółt* (- : 3 : 2), *RejPs* (1 : 6), *SeklWyzn* (- : 1 : - : 2), *SeklKat* (1 : 3 : 80 : 1 : 6 : 3), *RejKup* (- : 4 : 1 : 2 : 3), *KromRozm I* (1 : - : - : 2), *GliczKsiąż* (2 : - : 1), *GroicPorz* (11 : - : - : 3 : 2), *KrowObr* (- : 1 : 1 : 2 : 4), *Leop* (27 : 7 : 1 : 2 : - : 5), *BibRadz* (24 : 2 : 1 : 1 : 1), *BielKron* (8 : 1), *RejPos* (134 : 1 : - : - : - : 1), *BiałKat* (10 : - : - : 1 : - : 1), *KuczbKat* (13 : - : - : - : - : 1), *BudBib* (8 : 18 : - : 2) *KarnNap* (1 : - : - : - : - : 1), *ModrzBaz* (- : - : 1 : 1 : 8 : 1), *SkarŻyw* (- : 8 : - : 36 : 14), *CzechEp* (12 : 1), *GostGosp* (1 : - : - : 1), *WujNT* (20 : 29), *PowodPr* (7 : 1), *SkarKaz* (28 : 2), *SkarKazSej* (9 : - : - : - : - : 1), *KlonWor* (5 : 1). *Odmianka blizni w niektórych tekstach (zwłaszcza rękopisach, drukach wczesnych i tam, gdzie występuje sporadycznie) jest być może tylko wariantem graficznym.*

sg m N bliźni, blizny (25). \diamond *G* bliźnięgo, bliznęgo (246); -ęgo (9), -ego *BiałKat* (3); -(e)go (234). \diamond *D* bliźniemu, bliźnemu (206), bliźniemu (1) *RejAp*; -emu (4), -ému (1), -ęmu (2) *MurzHist*, *MurzNT*, -(e)mu (200); -emu *OrzQuin* (3); -ému : -emu *BiałKat* (1 : 1). \diamond *A* bliźnięgo, bliznęgo (172); -ęgo (5), -ego (1), -(e)go (166); -ęgo *MurzNT*, *KochPij*, *SiebRozmyśl*; -ęgo : -ego *BiałKat* (2 : 1). \diamond *I* bliźnim, bliznym (48), bliźni(e)m, blizn(e)m (2) *BibRadz*, *RejPos*. \diamond *L* bliźnim, bliznym (7), blizn(e)m (1) *RejKup*. \diamond *f A* blizną (1). \diamond *pl N m pers* bliźni (8). \diamond *G* bliźnich, bliznych (41). \diamond *D* bliźnim, bliznym (41), bliźni(e)m, blizn(e)m (3) *SeklKat*, *GliczKsiąż*, *BibRadz*. \diamond *A m pers* bliźnié, blizné (14), bliźnich (3); -ich *KrowObr*, *ReszHoz*; -é : -ich *WujNT* (1 : 1); -é (4), -(e) (13). \diamond *I m* bliźnimi, bliznymi (8), bliźniemi (1) *BibRadz*, blizn(e)mi (1) *SkarŻyw*. \diamond *L* bliźnich (4).

Sł stp, *Cn* *notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

Bliski, *zażyły*, *serdeczny*, *dobry*; *rodzony*; *proximus Cn* (833) :

Wyrażenia: »brat bliźni«: Bo ya znam że nye wybáwi brát brátá bliźnyego *LubPs N2*.

»bliźni przyjaciel« (2): ti ígvbyfch swoye głowę y fwoych blyznich przyacziol y fwoych dzieczy *LibLeg* 11/59; thedi ktobi bliźny przyaczel tak strony Lucafzewy jako strony zony yego mayą myecz połowyczę ty mayęntnołczy *ZapKościer* 40.

»sąsiad blizny; blizny sąsiad« (7 : 1): thak was profym y zadami yako panow Chrzełczyanłkich yprzyaczielow nałzich dobrich y fállyad blyznich y ftałfchich abifczie nas wfpomogly *LibLeg* 10/124v; A my dotich czallfow hołpodar moy komv lzeye nyefkarzill thilko thwey Kro.mczi [...] yako [...] fzwoyemv mylemv y lafkawemv y blyźnemv fzamfzyadowy. *LibLeg* 11/168v, 10/125, 11/96, 135v, 166, 168 (8).

Szeregi: »miły i łaskawy i blizny«: *LibLeg* 11/168v *cf* »sąsiad blizny«.

»blizny i starszy«: *LibLeg* 10/124v *cf* »sąsiad blizny«.

a. W funkcji rzeczownika (822) :

α. Każdy człowiek w stosunku do drugiego człowieka; *proximus Mymer*¹, *Cn* (812) : *BierRaj* 23; *BierEz* K2v; *OpecŻyw* 5, 59v, 106v; *PatKaz III* 148v [2 r.]; *Mymer*¹ 38; *BielŻyw* 130 [2 r.]; *KłosAlg* A4v [2 r.]; *WróbŻółt* 13/3, 100/5, oo [2 r.]; *RejPs* 35v, 62, 75v [2 r.], 147; *LibLeg* 11/49; *RejRozpr* A4v; *SeklWyzn* b4, c4, c4v, f2v; przykazuie [*PanBóg*] abyśmy naszym dobrym współpracowali bliznego potrzebującego. *SeklKat* Lv; y my mamy rozumieć bliznego naszego wszelkiego człowieka a zwłaszcza krześciańskiego *SeklKat* M4v, E4v, F, Fv [3 r.], Gv, Iv [5 r.] (61); *RejKup* g6, k2v, 18v, r6v, r7v (7); *KromRozm I* Bv, I2v [2 r.]; *MurzHist* A3; *MurzNT* 56; *BielKron* B7v; *GliczKsięż* M7v, N5; *LubPs* B4, B6v, C2, D2, D2v [2 r.] (12); *GroicPorz* A3v, B4, C3, f2v, g4v (8); *KrowObr* 63; *RejWiz* 14, 81, 105v, 130v, 134v (6); Nie bądź bliźniemu miastem przyiacielem nieprzyiacielem [*Noli fieri pro amico inimicus proximo*] *Leop Eccli* 6/1, *Ex* 2/13, *Lev* 19/13, 15, 16, 1.Reg 15/28 (32); *RejZwierz* 132; Abowiem się mylili gdy tylkośmy krewne bliźniemi swymi nazywali. *BibRadz Luc* 10 marg, I k. 6, *Gen* 9 marg, *Lev* 19/15, 16, 17 (23); *BielKron* 43, 43v, 44, 68, 201v; *GrzegRóżn* G; *OrzQuin* Aa5; *RejAp* 29v, 30, 120v, 153v, 164 (6); *GórnDworz* Kk5v; *HistRzym* 110; aż gdy się niechciał zmiłować nad niedźnym bliźnim swoim. *RejPos* 162; Wykład o naszym bliźnim leżącym przy drodze. *RejPos* 210 marg, A4, 8v, 29v [2 r.], 48, 71 (76); *RejPosRozpr* cv [3 r.], c2; *RejPosWiecz*³ 99 [2 r.]; *BielKat* 58v [2 r.], 61 [2 r.], 66 [2 r.], 213v, 371; *KuczbKat* 225 [2 r.], 320, 330, 350 [2 r.], 435 [5 r.]; *RejZwierc* 57, 69v [2 r.], 71, 127v, 191 (7); *WujJud* 234; *WujJudConf* 83v, 90v; *RejPosWstaw* 44, [110³], [110³]v; *BudBib Gen* 43/33, *Ex* 20/17, *Lev* 25/14, 15, 17 (24); *CzechRozm* 91v, 110v [3 r.], 239, 240v, **2v rej (8); *KarnNap* D4; *ModrzBaz* 62v [3 r.], 67, 78v [4 r.], 79; *SkarJedn* 342; *KochPs* 19, 72; iako kámién z drogi odmiátac/ aby się bliźny nie podknał/ winna rzecz iest *SkarŻyw* 108, A5v, 4, 16 [2 r.], 59, 97 (43); *CzechEp* 8, 19, 25, 53, 63 (7); *ReszPrz* 13; *ReszHoz* 117, 124, 136, 137; *ReszList* 148, 165; *ArtKanc* M3, Q3, Q5v [2 r.]; *GórnRozm* C; *GostGosp* 134; *Phil* Q2 [2 r.]; *KochPij* Cv; *GrabowSet* H3v, N3v; *LatHar* + 2v, +++1v, 14, 23, 112 (7); *WujNT* s. 26, 28, 30, *Act* 7/27, *Eph* 4/25 (20); *WysKaz* X3; *SarnStat* 1273, 1274; *SiebRozmyśl* G3v; *PowodPr* 18, 20, 58, 63, 69 (6); *SkarKaz* 209a [4 r.], 278b [2 r.], 279a [3 r.], 312b [2 r.], 313a [2 r.] (19); *CzahTr* D; kto okrutny na bliźniego/ y nie czyni miłóśierdzia nad nim/ zaślepnieie w rozumie swoim *SkarKazSej* 662a, 658b, 662a, 669b, 675a [3 r.]; *KlonWor ded* **2, **2, 29, 68, 79.

W charakterystycznych połączeniach: *bliźni* *moj* (20), *twój* (76), *swoj* (295), *nasz* (61), *jego* (5).

Zwroty: »gardzić (wzgardzać, wzgarda, wzgardzenie) bliźniego (bliźnim)« (11): *BielKom* B7v; *KrowObr* 63v; Który gardzi bliźnim swym grzełły *Leop Prov* 14/21; *BibRadz Prov* 14/21; *RejPos* 165; *RejZwierc* 48, 69 [2 r.]; *BudBib Prov* 14/21; *SkarKaz* 353a, 421a.

»miłować (miłowanie, miłość) bliźniego, (ku, przeciwko) bliźniemu« (169): *OpecŻyw* 1v, 2; *PatKaz III* 148, 149v, 276; *TarDuch* B7v; *RejPs* 182v; *SeklKat* B3v, H, I2, Mv, N2 (7); *RejKup* g6; *MurzNT* 18v [2 r.], *Matth* 22/39; *KromRozm II* K2v, n2; *KromRozm III* H2v; *BielKom* Cv; *LubPs* N3, A5, D2v marg; *GroicPorz* C3, e4, h [2 r.], mm4; *KrowObr* A4, C4, 47, 63v [2 r.]; *RejWiz* 51v; Będziełz miłował bliźniego twego iako sam siebie. *Leop Matth* 22/39, *A3v, *Eccli* 13 arg, 13/19, 27/18, *Luc* 10/27 (7); *RejZwierz* 132v; *BibRadz Lev* 19 marg, 19/18, *Matth* 5/43, *Luc* 10/27; *OrzQuin* L2v;

RejAp 29v, 19 [3 r.], 138, Eev; *HistRzym* 51v, 54 [2 r.], 98; *RejPos* 4, 44v, 145v, 208, 209v (21); *RejPosWiecz*² 92v; A bliźniego miłować/ ielt temu nie zażrzeć/ ále wŕzythkiego dobrego życzyć *RejPosWiecz*³ 99, 99 [7 r.], 99v [3 r.]; *BiałKat* 1v; *GrzegŚm* 61; *KuczbKat* 315 [2 r.]; *RejZwierc* 128, 128v; *WujJudConf* 102v; *RejPosWstaw* [21²]v, [143⁴]v; *BudNT Matth* 5/43; *CzechRozm* 89 [2 r.], 91, 91v, 245v; *KarnNap* D3v; *ModrzBaz* 113; *SkarŻyw* 75 [2 r.], 100, 114 [2 r.], 238 [2 r.], 319 (12); *CzechEp* 96, 251, 280; *ReszPrz* 7; *ReszHoz* 127, 132, 140; *ReszList* 179; *ArtKanc* M3, M4; *LatHar* +++1, 292; kto miłuiie bliźniego/ ten zakon wypełnił. *WujNT Rom* 13/8, *Matth* 19/19, 22/39, s. 93, *Mar* 12/31, 33 (27); *SkarKaz* 313a, 350a, 383b [2 r.], 457a [2 r.], 580b; Miłość ku bliźnim/ im ielt ŕzerŕza tym ielt lepŕza. *SkarKazSej* 664b, 702b.

»obrazić (obrażać, obrażenie, obraza) bliźniego« [szyk zmienny] (20): *LubPs* K4v; *GroicPorz* av, y4; *RejPos* 43, 61, 116, 132v, 133v (7); *BiałKat* 58v, 213v; *ModrzBaz* 64v; *GostGosp* 154; *KochPij* Cv; ZGORSZENIE y obrażenie bliźniemu/ áni w náuce áni w żywoiećnie ma być dawáne. *WujNT* Dddddd; *SiebRozmyśl* K; *PowodPr* 67; *SkarKaz* 314b; *KlonWor* 64.

»odpuszczać (odpuścić) bliźniemu« [szyk zmienny] (11) : *SeklKat* I2, S4, S4v [3 r.], X4; Pan Piotrowi powie« dzyec raczył/ gdy go pytał wielekroć mam odpuścić bliźniemu ŕwoiemu gdy mię obrázi/ dofyćby ŕiedm kroć? *RejPos* 328, 247v; *CzechEp* 78; *ArtKanc* M19; winien káždy odpuścić bliźniemu wyŕtępkki iego przećiw ŕobie *WujNT* 77.

»(po)żádać żony (domu *etc.*) bliźniego« (18): Nie požaday domu thwego bliźniego ani maiętnoćci iego. *SeklKat* B3v, B2v, B3, B3v, K2, N (9); *BielKron* 32v; *KuczbKat* 345, 351; *RejZwierc* 256v; *BudBib Ex* 20/17 [2 r.]; *ArtKanc* M3, M6v; *LatHar* 113.

»nie ŕwiadczyć fálszywie (nie mówic fálszywego ŕwiadcetwa, nie odpowiedzieć ŕwiadcetwa kłamliwego) przeciw bliźniemu (na bliźniego)« (11): Niefwiatcz fálsziwie przeciw bliźniemu twemu. *SeklKat* B2v, B3v, Mv; *GroicPorz* pp3v; *KrowObr* 111v; *BielKron* 32v; *BiałKat* 64; *KuczbKat* 335; Nie odpowiefz na bliźnie⁸⁰ twego ŕwiadcetwá kłamliwego. *BudBib Ex* 20/16; *ArtKanc* M4v, M6v.

»zdradzać (zdradzić, zdrada) bliźniego« (6): A ktory zdradza bliźniego/ Będzie zdrádzon od drugiego. *BierEz* Q4v; *RejPs* 34v; *SeklKat* E4, M4, N; *BielKom*.

Wyrażenia: »krzywda bliźniego (bliźniemu)« (11): *SeklKat* M4; Nie czyń żaden krzywdy bliźniemu twemu/ áni go odzieray *BibRadz Lev* 19/13; *RejPos* 71v [2 r.], 205, 253v *marg*; *HistLan* E2; *SkarŻyw* 482; Trzećia oŕtrożnoć ielt: [...] áby rzecz ktorey fię przyŕięgá popiera/ bylá [...] nie z krzywdá bliźniego *PowodPr* 48; *SkarKaz* 311b; *SkarKazSej* 675b.

»skaza (skażenie) bliźniego« (6): złość [...] Co ŕie ná ŕkázę bliźnyego ták frodze vdáłá *LubPs* B6v; *RejPos* 71, 163, 205, 312; *RejZwierc* 139.

»udręczenie bliźniego« (4): *RejKup* r7v; to wŕzytko Pan dał ku pocźćiwemu wŕywániu náŕzemu/ ále ták ábychmy ŕie tym nie wynoŕili [...] na vdřęczenie bliźniego ŕwego *RejAp* 152v; *RejPos* 247, 325v.

Szeregi: »(tak) Bog (Pan, ja) a, i (jako) bliźni« (107): *OpecŻyw* 1v, 2v; *PatKaz III* 148, 152v; *TarDuch* B7v; *SeklWyzn* f2v; *SeklKat* B3v, Mv, M3, S3v, T3v (8); *RejKup* g6 [2 r.]; *MurzHist* B2v; *MurzNT* 21; Sá przykazána nyektore/ ktore ŕlużá [...] yáko ŕye człowyek przećiw Bogu y bliźnyemu záchowác/ á czego wyŕtrzegác ma *KromRozm II* k2, k2v, n2; *KromRozm III* H2v; *LubPs* K4v, Y3 *marg*; *GroicPorz* y4; *KrowObr* C4, 63v [2 r.]; *Leop Eccli* 13 *arg*, *Luc* 10/27, *Iac* 4 *arg*; *BibRadz*

Luc 10/27; *OrzQuin* Y2; *RejAp* 29v, 30, 45, 138; *HistRzym* 54 [2 r.], 98; Tąmże mu mędrék on powiedział fummę zakonu wżytkiego/ y o powinności ku Pánu y ku bliźniemu fwe mu. *RejPos* 209, 4, 32v, 62, 129v, 132v (29); *RejPosWiecz*³ 99, 99v; *BiałKat* 1; *RejZwierc* 128v [3 r.], 147; *WujJudConf* 102v, 106; *CzechRozm* 87v, 89, 89v, 91; *KarnNap* D3v; [Mojżesz] wziął im od Bogá nápifanę [!] dzieśięćioro przykazanie Bofkie/ ná dwu tablicách kamiennych/ w ktorým fię zamyka wżytko záchowanie ich ku Bogu y bliźniemu. *SkarŻyw* 481, 101, 114 [2 r.], 238, 319, 482; *CzechEp* 164, 199, 251; *ReszPrz* 7; *ReszHoz* 118, 132; *ArtKanc* M3, M4; *LatHar* +++1, 292; *WujNT* s. 93, *Luc* 10/27, 823, Aaaaaa; *SkarKaz* 313a, 457a; *KlonWor* 64. Cf »miłować bliźniego«.

»brat (braciszek, bracia) a (i) bliźni; (nie jedno) bliźni a (ale też) bracia« (5 : 2) : Dla braciey moiey y dla bliznich moich przepowiadałem pokoy tobie. *WróbŻółt* 121/8; *SeklKat* M4v; *LubPs* cc3v; *RejPos* 181v, 249, 276; Chriśtyánin práwy (iákom iuż rzekł) powinien nie tylko bráćią y bliźnie miłować *CzechEp* 16.

β. *Krewny, powinowaty, członek rodu, przyjaciel* (10) : *GliczKsiąż* G2v; náucźcie corek wałfych lámentu: y káżdą blizną [et unaquaeque proximam suam] fwoię záłobnego nárzekániá *Leop Ier* 9/20; Połtánowiliłmy/ iż gdy brát brátá zábije/ albo blifki bliźnego/ tedy ten zábiják od fpadku odpada *UstPraw* D3v; *BielKron* 44v.

Szeregi: »bliźni abo powinowaty«: gdy podawałz zyemi ciáło bliźniego fwego/ ábo iákiego powinowátego fwego/ w ręce á w opiekę Páná fwego/ nie płáćźze nic *RejPos* 356.

»przyjaciele, (i) bliźni« (5): *BierRaj* 17; Przyjaciele moi y blizni moi przeciwo mnie prziftapili [Amici mei, et proximi mei adversum me appropinquaverunt] *WróbŻółt* 37/12; *LubPs* K3v; *Leop Ps* 37/12; *LatHar* 162.

Synonimy: **a.α.** *brat*; **β.** *powinowaty, przyjaciel*.